

INKLYUZIV TA'LIMNI TA'LIM JARAYONIGA OLIB KIRISH

Ilmiy rahbar: Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

“Maxsus pedagogika va inklyuziv ta’lim” kafedrası

“Surdopedagogika va inklyuziv ta’lim yo’nalishi”

*o’qituvchisi **D.M.Isoqjonova***

Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

“Maxsus pedagogika va inklyuziv ta’lim” kafedrası

“Surdopedagogika va inklyuziv ta’lim yo’nalishi”

*301-guruh talabasi **M.A.Abdurazakova***

Anotatsiia: *Ushbu maqolada inklyuziv ta’limning jamiyatimizdagi bugungi kungi ahamiyati, imkoniyatlari, maqsadlari haqida ma’lumotlarni ko’rishimiz mumkin. Maqolada yagona va inklyuziv milliy siyosatining ahamiyati, Inklyuziv ta’limga o’qituvchilarni tayyorlash, ularning kasbiy rivojlanishlari tahlili o’rganildi.*

Kalit so'zlar: *Inklyuziv ta’lim, padagog, kasbiy rivojlanish, milliy inklyuziya*

Аннотация : *В этой статье мы можем увидеть информацию о важности, возможностях и целях инклюзивного образования в нашем обществе сегодня. В статье изучена важность единой и инклюзивной национальной политики, подготовка учителей к инклюзивному образованию, анализ их профессионального развития.*

Ключевые слова: *Инклюзивное образование, педагог, профессиональное развитие, национальная инклюзивность.*

Annotation: *In this article, we can see information about the importance, opportunities, and goals of inclusive education in our society today. The importance of the unified and inclusive national policy, the preparation of teachers for inclusive education, and the analysis of their professional development were studied in the article.*

Key words: *Inclusive education, teacher, professional development, national inclusion*

“Inklyuziv ta’lim - bu doimiy aks ettirish va doimiy takomillashtirishni talab qiladigan dinamik, doimiy rivojlanayotgan yondashuvdir.”

Dennis D.Mark va Thomas L.Dempsey

Rivojlangan va rivojlanayotgan mintaqalarda umumiy muammo bor: qanday qilib barcha o’quvchilar uchun yuqori sifatli, teng huquqli ta’limga erishish mumkin.

Barcha uchun ta’lim imkoniyatlarini samarali demokratlashtirishda oldinga siljish zarurati "inklyuzivlik" tushunchasiga asoslanishi mumkin, bu milliy siyosat va strategiyalarni EFA maqsadlarining yaxlit doirasida istisno qilishning sabablari va oqibatlarini hal qilish uchun yo’naltiradi. Ko’proq inklyuziv ta’lim tizimlarini qurish yanada adolatli, teng huquqli va tinch jamiyat yo’lida ishlashga qat’iy sodiqlikni talab qiladi. Bu, shuningdek, ta’limdan ham, ta’limda ham chetlanishni keltirib

chiqaradigan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy omillarga qaratilgan tarmoqlararo siyosatni qabul qilishni talab qiladi. Biroq, xalqaro miqyosda u barcha o'quvchilar o'rtasidagi xilma-xillikni qo'llab-quvvatlaydigan va olqishlaydigan islohot sifatida tobora kengroq ko'rib chiqilmoqda.¹ Unga ko'ra, inklyuziv ta'limning maqsadi irq, ijtimoiy sinf, etnik kelib chiqishi xilma-xilligiga munosabat va javoblardan kelib chiqadigan ijtimoiy chetlanishni bartaraf etishdir, din, jins va qobiliyat. Shunday qilib, ta'lim insonning asosiy huquqi va adolatli jamiyatning asosi ekanligiga ishonishdan boshlanadi. Shu ma'noda, bu ta'lim hamma uchun ekanligini ta'minlash vositasidir.

Yagona va inklyuziv milliy siyosat. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirishda qonunchilik muhim ahamiyatga ega. Xususan, u quyidagilarni ta'minlashi mumkin:

- Qo'shilish uchun asos yaratish maqsadida tamoyillar va huquqlarni ifodalash;
- Mavjud tizimdagi inklyuzivlik uchun asosiy to'siq bo'lgan elementlarni isloh qilish (masalan, nogiron bolalar yoki turli til guruhleri bo'lgan muayyan guruhlardagi bolalarga o'zlarining mahalla maktablariga borishlariga ruxsat bermaydigan siyosat);

- Fundamental inklyuziv amaliyotlarni talab qilish (masalan, maktablar o'z jamoalaridagi barcha bolalarni o'qitishni talab qilish);

- Inklyuzivlikni osonlashtirishi mumkin bo'lgan ta'lim tizimida tartib va amaliyotlarni o'rnatish (masalan, moslashuvchan o'quv dasturini shakllantirish yoki jamiyat boshqaruvini joriy etish).

Strategik maqsadlar uchun ta'rifni o'rnatishda quyidagi elementlar foydali bo'lishi mumkin:

- Inklyuziya - bu jarayon. Ya'ni, inklyuziya xilma-xillikka javob berishning yaxshiroq yo'llarini topish uchun abadiy izlanish sifatida qaralishi kerak. Bu farq bilan yashashni o'rganish va farqdan qanday o'rganishni o'rganishdir. Shunday qilib, farqlar bolalar va kattalar o'rtasida ta'limni rivojlantirish uchun rag'bat sifatida ijobiy ko'rinadi.

- Inklyuzivlik chetlanish yoki o'zlashtira olmaslik xavfi ostida bo'lishi mumkin bo'lgan o'quvchilar guruhlari alohida e'tibor berishni o'z ichiga oladi. Bu statistik ma'lumotlarga ko'ra eng ko'p xavf ostida bo'lgan guruhlarni diqqat bilan kuzatib borish va zarur hollarda ularning ta'lim tizimida mavjudligi, ishtirok etishi va yutuqlarini ta'minlash uchun choralar ko'rilishini ta'minlash uchun ma'naviy javobgarlikdan dalolat beradi.

Xalqaro miqyosda kontekstli baholash yetarlicha ishlab chiqilmagan. O'quvchining barcha qiyinchiliklarini o'quvchilarning o'ziga bog'lash madaniyati kuchli bo'lib qolmoqda va ko'plab mamlakatlar inklyuziv ta'limni targ'ib qilishda hal qilishlari kerak bo'lgan muammodir. Shu nuqtai nazardan, ta'limni qo'llab-quvvatlash asosiy strategiya bo'lishi kerak, masalan:

- Bolalarni qo'llab-quvvatlovchi bolalar, o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlovchi o'qituvchilar, ota-onalar o'z farzandlarini tarbiyalashda sherik sifatida va maktablar va boshqa ta'lim markazlari tarafdorlari sifatida jamoalar.

- Mutaxassis bilimga ega o'qituvchilar, resurs markazlari va boshqa sektorlar mutaxassislari. Ushbu yordamni inklyuziv yondashuvga yo'naltirish kerak bo'lishi mumkin.

- Birgalikda ishlaydigan xizmatlar va agentliklar — bu xizmatlar uchun mahalliy boshqaruv tuzilmalarini yaratishni talab qilishi mumkin, ular ideal tarzda maktablarni boshqarish uchun bir xil bo'ladi.

Umuman olganda, mamlakatlar baholash tizimlari barcha bolalar uchun qo'llaniladigan, lekin individual holatlarda yanada jadalroq va ixtisoslashgan bo'lishi mumkin bo'lgan asosiy tizim mavjud bo'lgan joyda yaxshi ishlaydi. Bunday universal tizimlar muayyan qiyinchiliklarni aniqlash ehtimolini oshiradi. Ular, shuningdek, baholash o'quvchilarni yorliqlash va toifalarga ajratishga emas, balki bolaning taraqqiyoti va rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bo'lib qolish ehtimolini oshiradi.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish. Barcha mamlakatlar uchun o'qituvchilar ta'lim tizimidagi eng qimmat va eng kuchli manba hisoblanadi. Tizimlar yanada inklyuziv bo'lib borar ekan, kasbiy rivojlanish ayniqsa talaba ehtiyojlarining xilma-xilligiga javob berishi kerak bo'lgan oddiy maktab o'qituvchilari va o'z ishining mazmuni va yo'nalishini topadigan maxsus o'qituvchilar oldida turgan yangi muammolar tufayli muhim ahamiyatga ega katta yo'llar bilan o'zgaradi. Kasbiy rivojlanishni o'zgarishlarga yaxlit tizimli yondashuvning bir qismi sifatida ko'rish kerak. O'qituvchilarga o'z rolini qayta yo'naltirish uchun imkoniyatlar kerak bo'lishi mumkin, ayniqsa, asosiy va maxsus ta'lim an'anaviy ravishda bir-biridan alohida bo'lgan hollarda.

Ayniqsa, moddiy resurslar nisbatan kam bo'lgan mamlakatlarda o'qituvchi kuchini rivojlantirish juda muhim. Kasbiy rivojlanishning asosiy masalalari quyidagilardan iborat:

- Maxsus o'qituvchilar maslahat berish, asosiy o'quv dasturi, inklyuziv sinf amaliyoti va boshqalar bo'yicha yangi ko'nikmalarni rivojlantirishlari kerak, chunki inklyuziv yondashuvda ular ko'proq vaqtlarini oddiy maktablarda ishlash va o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlashga sarflashadi.

- O'qituvchilar malakasini oshirish dasturlari inklyuziv yo'nalishlar bo'yicha tashkil etilishi kerak. Asosiy ta'lim va maxsus ta'lim dasturlari o'rtasidagi qat'iy ajratish ko'proq integratsiyalashgan dasturlar yoki dasturlar orqali yanada moslashuvchan yo'llar bilan almashtirilishi kerak.

- O'qituvchilarning o'zlari inklyuziv amaliyotni tushunishlari kerak. Ular asosiy ta'lim va xususan, inklyuziv sinflarda mos keladigan amaliyot turlari bo'yicha ko'proq bilimlarni rivojlantirishlari kerak.

- Boshlang'ich va malaka oshirish kurslari inklyuziv yondashuvlar to'g'risida mulohaza yuritish va bahslashish imkoniyatlarini ta'minlashi kerak, chunki ular munosabatlar va qadriyatlar majmuasiga, shuningdek, pedagogik bilim va ko'nikmalarga asoslanadi.

XULOSA

Muvaffaqiyatli o'zgarishlarga hissa qo'shadigan bir nechta muhim elementlar mavjud, xususan: maqsadning aniqligi; real maqsadlar; motivatsiya; qo'llab-quvvatlash; resurslar; va baholash. Inklyuzivlikka intilish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi, u butun tizimni rivojlantirishga qaratilgan aniq ifodalangan tamoyillarga asoslanishi kerak. Agar to'siqlar kamaytirilishi kerak bo'lsa, siyosatchilar, ta'lim xodimlari va boshqa manfaatdor tomonlar mahalliy hamjamiyatning barcha a'zolari, mahalliy ta'lim idoralari va ommaviy axborot vositalarini jalb qilishlari kerak bo'lgan muayyan choralarni ko'rishlari kerak. Ushbu harakatlardan ba'zilari quyidagilardan iborat: fikrni safarbar qilish; qonunchilikni isloh qilish; mahalliy vaziyatni tahlil qilish; va mahalliy loyihalarni qo'llab-quvvatlash, barcha o'quvchilarni qamrab olish shular jumlasidandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION INTERNATIONAL CONFERENCE ON EDUCATION Forty-eighth session International Conference Centre, Geneva 25-28 November 2008 "INCLUSIVE EDUCATION: THE WAY OF THE FUTURE"
2. INCLUSIVE EDUCATION: ACHIEVING EDUCATION FOR ALL BY INCLUDING THOSE WITH DISABILITIES AND SPECIAL EDUCATION NEEDS SUSAN J. PETERS, PH.D PREPARED FOR THE DISABILITY GROUP THE WORLD BANK April 30, 2003
3. The 4 Stages of Psychological Safety: Defining the Path to Inclusion and Innovation by Timothy R. Clark
4. Better Allies: Everyday Actions to Create Inclusive, Engaging Workplaces by Karen Catlin and Sally McGraw
5. Isoqjonova D. M. et al. ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNI OG'ZAKI NUQTGA O'RGATISH TEXNOLOGIYASI //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T.2. – No.16. – С.896-900.
6. Исоқжоновна Д. М. ПРОБЛЕМЫ, ВОЗНИКАЮЩИЕ ПРИ РАЗВИТИИ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ У УЧАЩИХСЯ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА //European Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2023. – Т. 20. – С. 246-249.
7. Isoqjonova D. M. PECULIARITIES OF SPEECH DEVELOPMENT LAWS IN CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT //Thematics Journal of Education. – 2022. – Т.7. – No.5.